

Učiteljski Tovariš.

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Zadnja zborovanja. — Nam in našim društvom! — Z orožjem v roki in v rezervi — na Amonite! — Pisarna za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer. — Kritikujoči glasovi. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Pripraviški tečaj v Idriji. — Inserat.

Zadnja zborovanja.

O minulih velikonočnih počitkih se je zbralo napredno slovensko učiteljstvo v Ljubljani in v Celju, da se pomeni, kako stoji njega stanovska organizacija, da se združi tesneje, se okrepi in dvigne v svojem prizadevanju za korak naprej.

Vesel pojav je to. Kaže nam, da porablja napredno naše učiteljstvo vsako priliko, da utrdi svojo stanovsko organizacijo in si uravnava pota preko težav in bridkosti do boljše bodočnosti. Zadnja zborovanja so nam zopet dokaz, kako živo budi v naprednem učiteljstvu čvrsta stanovska zavest, ki ga dela močnega in ki donaša njegovemu plemenitemu stremljenju bogate sadove.

Naše vrlo učiteljstvo bo pač najbolje razveselila vest, da nismo sedaj več daleč od ustanovitve lastne učiteljske hranilnice in posojilnice, ki začne po važnih preudarkih in temeljnih pripravah kmalu poslovati in ki bo naši stanovski organizaciji krepka, morda najboljša opora!

Tudi zborovanje v Celju je vesel dokaz naprednega mišljenja naših štajerskih tovarišev, dokaz, da je napredno štajersko učiteljstvo močna veja naše celokupnosti.

Tako je napravilo napredno slovensko učiteljstvo zopet moški korak naprej, in njega imponujoča organizacija je stopila v nov štadij.

V nastopnem podajamo poročila o zborovanjih z obljubo, da se na posameznosti še povrnemo ob svojem času!

IX. občni zbor „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta.“

Dne 30. marca je zborovalo v Narodnem domu »Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta«. Ker je bil t. č. predsednik g. nadučitelj Fr. Gabršek odsoten, je vodil zborovanje podpredsednik g. Jakob Furlan, ki v svojem nagovoru prisotne prijazno pozdravi ter se spomnil umrlega društvenega pokrovitelja, lastnika tiskarne, Riharda Šebra iz Postojne. V znak sožalja so vsi prisotni vstali. Nato je poročal društveni tajnik, g. Juraj Režek, o odborovem delovanju v letu 1903 in sicer tako-le:

Slavni zbor! Na zadnjem občnem zboru dne 7. aprila lanskega leta izvoljeni odbor si je v minulem letu razdelil svoje posle tako-le: Fr. Gabršek, predsednik; J. Cepuder, I. podpredsednik; Jakob Furlan, II. podpredsednik; Juraj Režek, tajnik; Jakob Dimnik, blagajnik in odborniki:

Fr. Črnagoj, Engelbert Gangl, Fr. Gärtner in Janko Likar.

Odbor je imel tekom leta tri seje, pri katerih je reševal društvene zadeve in se razgovarjal, kako bi bilo mogoče oživotvoriti nov vir društvenim dohodkom.

Pred vsem je mislil — in se v principu tudi izrekel — na dobrodelno loterijo, ki bi vrgla društvu lep dobiček, ako bi srečno uspela. Vsa zadeva pa potrebuje študij, pozvedovanja in resnega preudarka — torej mnogo časa. Zato pa odbor letos ni mogel še stopiti pred vas z že gotovimi predlogi. Omejil se je torej tudi letos na zbirke iz krajcarskih knjižic, ki pa sila redko kapljajo — kakor da bi bili naši poverjeniki že skoro vsi pomrli ali pa se jim poizgubile krajcarske knjižice.

Dohodki, ki smo jih dobivali prejšnja leta od prirejenih koncertov in ob okrajnih učiteljskih konferencah, so se docela posušili v tem društvenem letu; le najmlajši naši tovariši in tovarišice so priredili tudi letos svojo abiturijentsko veselico nam v korist ter nam vposlali lep znesek nad 200 K. Čast jim in iskrena zahvala! Da bi se pa bilo oglasilo katero okrajno učiteljsko društvo in pristopilo kot pokrovitelj, o tem niti govora ni, dasi jih moledujemo in pridušamo vsako leto za to. Največ nam je donasal tudi letos naš »gospodarski program«, dasi tudi on peša od leta do leta, in če ne bi imeli še tega, bi morali skleniti svoje končne račune ter enostavno — prenehati. Poleg brezbriznosti našega učiteljstva je temu bila kriva tudi nesreča, da je dosedanji naš trgovec z zvezki in peresi prišel v konkurz ter nam je pri njem odpadel lep letni dohodek. S tem so pa tudi rešene vse naše tožbe in razgovori, ki smo jih opetovano izražali pri občnih zborih in v odborovih sejah.

Odbor je stopil sedaj v dogovor s trgovcem g. J. Bahovcem, ki nam je že vnaprej podaril 50 K ter obljubil svoj vsakoletni prispevek v četrletjih, ako ga bo učiteljstvo podpiralo z naročevanjem šolskih potrebščin. Obljubil pa je, da bo pritisnil tudi na založnika Grubbauerja, da od svojega dobička žrtvuje v našo korist kak večji letni donesek. Ker poznamo g. Bahovca kot reelnega trgovca in kot moža, ki tudi drži zastavljeno svojo besedo, zato mu smemo brez ovinkov zaupati in ga torej podpirati po vsi svoji moči. Zato se nadejamo in prosimo, da bo vse naše učiteljstvo — morda tudi izven Kranjskega — naročevalo vse svoje potrebščine edinole pri g. J. Bahovcu. Gospoda, roka umiva roko, obe pa obraz; zato le »svoji k svojim«!

Odbor je tudi sklenil, obrniti se do vseh slovenskih posojilnic s prošnjo, da bi po zgledu vrhniške in logaške posojilnice podpirale naše društvo z rednimi letnimi prispevki.

Po naročilu zadnjega občnega zbora smo osebno izročili pismo zahvalo svojemu dobrotniku g. nadinž. Fr. Žužku, ki je obljubil nas podpirati tudi v prihodnje, kolikor mu bo to le mogoče.

Dne 2. grudna smo že v petič izplačali »Cesarja Franca Jožefa ustanovo« isti učenki.

Končno izrekamo še svojo presrčno zahvalo vsem blagim dobrotnikom, ki so nas kakorsikoli podpirali v minulemu letu. Bog povrni!

Naše društvo šteje danes: 20 pokroviteljev, 50 ustanovnikov, 120 rednih članov in 200 podpornikov.

Toliko sem vam imel povedati v imenu odbora o našem društvenem stanju in delovanju. Da ni to poročilo veselejše, ni krivda odborova, pač pa brezbriznost in malomarnost našega učiteljstva. S kolikim navdušenjem smo se bili oprijeli razpečevanj krajcarskih knjižic, prirejali koncerte in zbirali doneske ob konferencah in raznih drugih prilikah — danes pa taka mlačnost in malomarnost! Tako, gospoda, ne sme in ne more iti dalje, ako hočemo res kaj prida storiti za svoje zapuščene sirote!

Letos smo dovršili deveto leto svojega obstanka in o Božiču bomo praznovali že svojo desetletnico. In vsakdo bi utegnil morda vprašati, kako li jo bomo praznovali? Jaz rečem, da nič lepše in dostojnejše ne, nego ako se vpiše vsako okrajno učiteljsko društvo kot pokrovitelj, ako se nas spomnite ob konferencah in drugih prilikah z doneski, priredite — kjer le mogoče — koncerte ter pridno razprodajate krajcarske knjižice. Poleg tega pa se vsi natančno držimo svojega »gospodarskega programa!« Na ta način bo dobilo naše društvo lep letni prispevek in to bo najlepše praznovanje društvene desetletnice. Da bi se te naše želje uresničile, v to pomozite Bog ter zavednost in delavnost našega učiteljstva!

Tajnikovo poročilo je bilo sprejeto z velikim odobravanjem.

Nato je poročal društveni blagajnik g. nadučitelj Jakob Dimnik o denarnem stanju društva. Povedal nam je, da se je od lanskega leta nabralo 16.306 K 43 h, letos se je pa pomnožilo društveno imetje za 1251 K 49 h, kar znaša skupaj 17.557 K 92 h. Poleg te svote je pa društvena last tudi »Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem«, katere glavnica znaša 2700 K, obresti pa 226 K 93 h; torej skupaj 2926 K 93 h. Če prištejemo vsoto »ustanove« k vsoti »konvikta«, znaša torej koncem IX. leta »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta« vse društveno imetje **20.484 K 85 h**, kar je za naše razmere v teku devetih let jako veliko. Od »ustanove« se je izplačalo v teku petih letih nje obstanka učiteljski siroti Bogumili Osana vsako leto dne 2. grudna 80 K, torej skupaj že 400 K. Obresti, kar jih je čez 80 K na leto, se pripišejo h glavnici, in sicer toliko časa, da se napravi zopet nova ustanova po 80 K na leto ali se pa prva zviša. V teku let bo nastalo na ta način vedno več ustanov za učiteljske sirote na Kranjskem, ki bodo našim potomcem pričale, kako je praznovalo napredno slovensko učiteljstvo tedanje dobe 50letnico slavnega vladanja cesarja Franca Jožefa I. Gospod blagajnik zaključuje svoje poročilo s priporočilom Šeberjeve tiskarne v Postojni za nakup šolskih tiskovin, ker bodo tudi nasledniki r. R. Šebra podpirali učiteljski konvikt s primernim letnim doneskom. Poročilo blagajnikovo je bilo sprejeto s splošnim odobravanjem.

teljski konvikt s primernim letnim doneskom. Poročilo blagajnikovo je bilo sprejeto s splošnim odobravanjem.

V imenu pregledovalcev računov je poročal g. nadučitelj A. Javoršek, da so računi v najlepšem redu in ves denar plodonosno naložen, nakar je občni zbor izrekel g. blagajniku Dimniku zahvalo in priznanje.

V odbor so bili za bodoče leto izvoljeni gg.: Jakob Furlan, predsednik; Josip Cepuder, I. podpredsednik; Luka Jelenc, II. podpredsednik; Juraj Režek, tajnik; Jak. Dimnik, blagajnik; Fran Črnagoj, Engelbert Gangl, Fran Gärtner in Janko Likar, odborniki. Pregledovalcem računov so bili izbrani gg.: Anton Javoršek, Maks Josin in Alojzij Kecelj.

K točki »Samostalni predlogi« se je oglasil k besedi g. vodja Štefan Primožič ter stavil predlog, da društvo ustanovi »Hranilno in posojilno društvo učiteljskega konvikta, registrovana zadruga z omejenim poroštvo«.

Vodja Primožič je utemeljeval svoj predlog tako-le:

Slavni občni zbor! Današnje dobo bi človek lahko imenoval dobo klubov in društev. Za vse mogoče stvari se snujejo klubi in društva, zasledujoč idealne, časih pa tudi jako prozaične zmote. Lep je idealizem, saj nas prav ideje navdušujejo, bodrijo, a slavna gospoda, ob idejah samih se ne živi. Mi učitelji smo itak že po svojem poklicu idealni ljudje in kot take nas pozna najširša javnost. Krilate so že besede: »Res, niste na rožicah postlani, a zavest našega dela vam bodi najlepše plačilo.« Mislim, da je že vsak izmed nas slišal to pesem v najrazličnejših varijacijah. Da se ob samih idejah ne da živeti, to smo spoznali tudi učitelji, in to jasno izraža današnji občni zbor. Učiteljski konvikt! Društvo idealne zasnove, ki pa hoče pripraviti redilna tla za uresničenje idej. Društvo, ki deluje na to, da se bodo mogla naša idealna stremjenja z materijalno samopomočjo še čvrsteje razvijati. Slišali smo danes iz odborovega poročila, kako je društvo napredovalo. 20.484,85 K imetja! To ni malenkost za naše skromne razmere. In to so naši, učiteljski novci. Ako se ne bi ravno učiteljstvo trudilo, in sicer samo edino učiteljstvo, kje bi bil ta denar? Mi bi ga gotovo ne imeli. Društveniki, ki so kakor marljive čebelice nabirali odbor, ki je z modro preudarnostjo vse delovanje vodil, to sta faktorja, ki sta tak lep napredek učinila. (Res je!)

Odbor in društveniki so pa le učitelji in učiteljice. Vsak izmed nas lahko reče: »Tudi jaz imam del pri teh uspehih.« Gotovo bomo vsi zapustili današnji občni zbor s trdnim sklepom, začeto delo kar moči pospeševati in vse za prospeh društva storiti. Mnogo skromnih moči je velika moč! Sicer gre počasi, a vendar gre. Težko bomo pa dočakali trenutka, da bomo mi imeli materijalno korist od društva. Društvu in društvenikom torej treba pomagati, oboji so nujno potrebni materijalnih podpor. Kako vendar? Navidezno je odgovor na tako vprašanje nemogoč: zakaj društvenikom treba denarja, društvu pa tudi. Društvo ne more svojega težko zbranega imetja dati za podporo, a društveniki pa že itak dosti za društvo žrtvujejo. Ako hočemo to vprašanje povoljno rešiti, si moramo postaviti vprašanje: »Kam pa denemo svoj denar?« Odgovor je lahek: »Drugim ljudem.« Gotovo da, drugim ljudem, a čestokrat prav po nepotrebem. Pa ne da bi bili tako darežljivi ali celo razsipni. To bi bil vendar prevelik luksus. A ravno v to razsipnost, v tak luksus nas silijo naše skromne razmere. Danes damo drugim ljudem več denarja kakor dobro situiran človek, ki ima dovolj

okroglega, da plača takoj, ki je dovolj situiran, da dobi izlahka kredit. Najširši javnosti je znano, da je plačilo na roke vsaj 10% dražje kakor takojšnje. In ravno teh 10% dajemo prav po nepotrebnem drugim ljudem namesto samim sebi. Ravno takih slučajev, ki pa pri nas niso več samo slučajji, je mnogo, mnogo. Ne govorimo končno o različnih nenadnih potrebah.

Padi, padi zavesa pred vsemi tajnimi skrbmi, pred vsem strahom, pred vsemi brezuspešnimi koraki v dosego plačane pomoči. Padi, padi zavesa in zakrij marsikak obup, marsikatero ravno zategadelj ne samo gmotno, marveč tudi duševno uničeno stanovsko osebo. Padi zavesa, zakrij močno podkopen ugled stanu, sramotilno ponižanje stanu, polnega idealov. Tovariši in tovarišice! Tako ne more in ne sme iti dalje! Kakor smo iz svoje skromne moči nabrali vsoto 20.484,85 K, tako se moramo iz svoje moči drugič dvigniti, iz svoje lastne moči drug korak za materialno osamosvojitve storiti! Lep zgled, kako se učiteljstvo lahko postavi, da hodi po svojih nogah, nam daje dunajski »Lehrerhausverein«, našemu »Učit. konviktu« slično društvo. To društvo je ustanovilo leta 1890. »hranilnico in posojilnico Lehrerhausvereina, reg. zadrugo z omejeno zavezo« na podlagi zakona z dne 9. aprila 1873. 1. Začelo je prav skromno. Leta 1890. je imelo samo 177 združnikov, ki so vplačali 11.010 K. Dala je posojil in predjemov 23.799 K. Od teh je bilo koncem leta vrnjenih 1366 K. Čisti dobiček je znašal samo 314 K in rezervni zaklad samo 354 K. Leta 1896. je bilo 866 združnikov, vplačanih deležev 503.448 K, izposojenega denarja 279.297 K, vrnilo se je 159.300 K. Čisti dobiček je znašal 27.030 K. In leta 1902.? Število združnikov 1490, vplačanih deležev 1.064.950 K, hranilnih vlog 105.823 K, izposojenega denarja je bilo 695.076 K, vrnilo se je 447.965 K, čisti dobiček je znašal 64.618 K in rezervni zaklad je narastel na 81.243 K. — S takimi vsotami seveda mi nikdar menda ne bomo računali, a če vzamemo kot minimum $\frac{1}{10}$, so to že lepe številke. Poglejmo si jih! Število združnikov bi znašalo potemtakem 149, vplačanih deležev 149, 106.495 K, hranilnih vlog 10.582 K, izposojenega denarja 69.507 K, vrnjenega 44.796 K, čisti dobiček 6461 K in rezervni zaklad 8124 K. Kaj ne bi bile to številke, ki bi imponirale? Ne gledali bi več z nekim svetim spoštovanjem marljivih odbornikov »Vdovskega društva«, ki so sedaj edini v našem stanu, ki nam predlože bilanco, ki kar mrgoli postavk s tisočaki. Kapa kosmata! Tisočaki! Pa šalo v stran! Dobili se bodo kakor povsod malodušneži, ki bodo z glavami odmajevali in svoje svareče glasove povzdigovali, češ: ne pojde!

No, tudi vsem tem skrbnim tovarišem pritrdimo: naj obdrže svoje mnenje za pravo. Tu ne velja preišljati, ali pojde ali ne pojde. Kdor misli, da pojde, naj stopi v naše vrste, vsem tistim pa, ki mislijo da ne pojde, pa pustimo z največjo ravnodušnostjo njihovo mnenje in čakajmo prav tako ravnodušno, da postanejo sami goreči Pavli, ki bodo zadrugi kasneje s podvojeno gorečnostjo služili. (Dobro!) Dejal bi pa kdo: »Čemu nam torej na občnem zboru »Uč. konvikta« vse to razkladaš? Ako nisi nasprotnim mnenjem dostopen, po čemu pa vlačiš to za zadevo sem?« Toda počasi, taki prijatelji! Gre samo zato danes, ali pripuščati občni zbor, da se ustanovi zadruga, in sicer samostojna zadruga, ki bo imela namen, društvo »Učiteljski konvikt« podpirati, zakaj izgub se društvu ni bati. Združniki jamčijo in nihče drugi. Gre le zato, ali hoče društvo »Učit. konvikt« denarne koristi — malovernim rečem: eventualne denarne koristi?

Kakšne denarne koristi bi pa imelo vobče društvo od bodoče zadruge? To moram tudi še naštet.

1. Letni donesek bodoče zadruge. V zadružna pravila se bo sprejelo določilo: Društvu »Učit. konvikt« se preda vsako leto ostanek čistega dobička, ki ga isto vporabi za statuarične namene.

2. V zadružna pravila se bo sprejela določba: Ako bi se zadruga združila in se ni treba v pokritje pasiv rezervnega zaklada dotakniti, ali se pa le-ta le deloma porabi, se ima ali ves rezervni zaklad ali pa le preostali del z vsem drugim imetjem društvu »Učit. konvikt« v last izročiti.

In kaj naj da »Učit. konvikt« zadrugi?

Samo ime. Drugače namreč ni mogoče vseh omenjenih denarnih prispevkov v pravih ustanoviti. Zadruga naj bi se torej imenovala:

Hranilnica in posojilnica »Učiteljskega konvikta«, registrovana zadruga z omejenim poroštvom.

Priporočam torej v sprejetje svoj predlog: Društvo »Učit. konv.« ustanovi zadrugo z omejeno zavezo pod firmo: Hranilnica in posojilnica »Uč. konvikta«, registrovana zadruga z omejeno zavezo, ki naj začne takoj poslovati, kakor hitro bo registrovana pri c. kr. deželnem kot trgovskem sodišču.

K besedi se oglasi nadučitelj Jakob Dimnik ter predlog g. predlagatelja z veseljem pozdravlja in kar najtopleje podpira; podobno društvo ima dunajski »Lehrerhausverein« in pred par leti so si ustanovili tako društvo naši vrli hrvaški tovariši v Zagrebu. Obe društvi delujeta jako plodono prid učiteljstva, in več ko gotovo je, da bi tudi pri nas tako društvo prav dobro uspevalo ter donajalo mnogo koristi učiteljstvu, »Učitelj. konviktu« pa rednih letnih prispevkov; samo dobre in resne volje je treba, pa pojde!

G. Dimnik pravi nadalje da sta z g. Ganglom že dlje časa kovala načrte o ustanovitvi učiteljske hranilnice in posojilnice*), da so bile pa le razmere krive, da ta misel še ni postala meso in kri; zato mu je predlog g. vodje Primožiča dobrodošel in ga toplo priporoča prisotnim, da ga sprejmo brez pomisleka. Le pomislite, nadaljuje g. Dimnik, koliko nasprotnikov je imel pri ustanovitvi naš konvikt in koliko tudi naša »Jubilejska ustanova«, pa vse je šlo in nihče ni bil na škodi, nasprotno: slovensko učiteljstvo je pridobilo na imenu in ugledu, ker vsota, ki smo jo nabrali v devetih letih, nam je v ponos in nam dela čast. Tako bo tudi z našo hranilnico in posojilnico. Da pa ta misel postane kar najpreje meso, zato predlagam, da se predlog v svrhu oživotvorjenja izroči posebnemu odseku.

Pri glasovanju je bil predlog g. vodje Primožiča z dodatnim predlogom gosp. nadučitelja Dimnika enoglasno sprejet, v ta odsek so pa bili izvoljeni gg.: nadučitelj Jakob Dimnik, učitelj Alojzij Kecelj nadučitelj Fran Lavtižar, nadučitelj A. Likozar, vodja Št. Primožič, nadučitelj Josip Traven in učitelj Juraj Režek.

S tem je bil dnevni red dognan in gospod predsednik zaključil zborovanje.

*) O tem je bil govor tudi pri »Zavezinem« zborovanju v Trstu.

Nam in našim društvom!

Na drugem mestu prinašamo govor, s katerim je utemeljil voditelj gluhoemnice g. Štef. Primožič potrebo, da si osnujemo »Hranilnico in posojilnico Učiteljskega konvikta, reg. zadrugo z omejenim poroštvom v Ljubljani.« Uverjeni smo, da boste vsi spoznali nezmerno korist, ki jo bo nudila bodoča zadruga nam in našemu stanu. S tem, da si sami pomagamo, da si ustanovimo denarno središče, ki bo vsem potrebnim reelnim tovarišem in tovarišicam na razpolago, ki bo imelo namen, da s svojim čistim dobičkom podpira drugo naše samopomočno društvo »Učiteljski konvikt«, bo rastel naš kredit, bo rastel ugled našega stanu. Zatorej vabimo tem potom vse tovariše in tovarišice, ki so z nami enakih misli, da bodo v najobilnejšem številu pristopili k zadrugi, ki se snuje. Vabimo pa pred vsem tudi naša okrajna in druga društva, ki naj bi s svojim pristopom bodočo zadrugo moralno in gmotno podprla. Zadruga bo urejena po zakonu z dne 9. aprila 1873. l. Njeno imetje bodo tvorile: a) deležne vloge zadružnikov, b) rezervni zaklad in c) vsa druga sredstva, ki se sprejmo za dosego zadružnega smotra. Da se omogoči prav vsakemu pristop, so deleži prav nizko odmerjeni, en delež znaša namreč samo 25 K. Ta se bo lahko vplačal tekom 6 mesecev. Pričakujemo, da bo vzel vsak vsaj en delež, mnogi pa po 2, 3, 4 in še več deležev. Zadružniki postanejo lahko v prvi vrsti učne osebe vseh kategorij javnih in zasebnih šol ter učiteljska društva. Vsak zadružnik jamči: a) s svojim deležem, b) v slučaju konkurza ali likvidacije pa še z daljnim zneskom v enaki višini. Posojila se bodo dajala le zadružnikom na najkrajši čas enega meseca ali pa na daljši čas z določenimi roki vračanja. Predujem bo dobil lahko vsak zadružnik do višine vplačanih deležev, ne da bi dal posebne varnosti. Posojila se bodo dajala pa le proti zadostni varnosti: a) predaja zavarovalne police, b) poroštvo, c) odstop rent, č) zastava dragocenosti, vrednostnih papirjev itd., d) hipoteka. Pravico določiti obrestno mero bo imel občni zbor. Ker mora biti zadruga na vseskozi reelni podlagi, se bodo dajala posojila le zanesljivim osebam, proti dolžnikom, ki bi ne vračali posojil pod dogovorjenimi pogoji, se bo brez vsakega pardona sodnijsko postopalo. Zadruga bo za povečanje prometnega fonda smela najemati posojila in sprejemati hranilne vloge. O vsem tem bo sklepal občni zbor. Zadruga si bo osnovala rezervni fond in še specialno rezervo. Rezervnemu fondu se bo toliko časa moralo prikladati, da dožene višino 10% vplačanih zadružnih deležev. Ako bi se zadruga razdružila, pripade vse njeno imetje z rezervnim fondom vred »Učiteljskemu konviktu«. Razen tega bo zadruga ostanek letnega čistega dobička dala »Učiteljskemu konviktu«. Zadržno delavnost bodo urejali, vodili in nadzorovali: a) občni zbor, b) zadržno načelstvo in c) zadržno nadzorništvo. Delokrog vseh teh bo natančno začrtan. Iz teh kratkih podatkov blagovolite povzeti, da je temelj trdno postavljen. Na vas, tovariši in tovarišice, pa je, da s svojim pristopom in sodelovanjem zadrugo, važno postojanko svoje materijalne osamosvojitve, dvignete na enako cvetočo stopnjo, na kakršni se nahajajo enaka druga učiteljska podjetja. Zato vabimo končno tovariše, tovarišice in društva, da nam takoj sporočite svoj namen, pristopiti k zadrugi, da moremo v najkrajšem času sklicati ustanovni shod. Vsa dotična

naznanila s številom deležev, ki jih mislijo posamičniki vzeti, sprejema gospod Štefan Primožič, vodja gluhoemnice v Ljubljani.

Z orožjem v roki in v rezervi — na Amonite!

(Dalje.)

Dalje piše »Slovenec«: »Mi smo že zdavnaj vedeli, da učiteljstvo v velikem delu nima tiste duševne in politične samostojnosti, kakor jo imajo sploh bolj izobraženi ljudje, a plačilne razmere, celo bolj solidnim učiteljem kakor je Gangl, ne dovoljujejo preveč samostojnega nastopa. Zato potem le preradi capljajo, dasi dostikrat proti svoji vesti in svojemu prepričanju — za tistimi, ki jim režejo kruh in se v politiki vlečejo za tisto stranko, ki ima slučajno moč in vlado v rokah.« — Takšno cvetje klerikalnega smradu smo vonjali že premnogokrat, potem se pa hinavsko klerikalci čudijo, da učiteljstvo ne mara simpatizirati z njimi. Norec in bedak bi moral biti, ki bi bil z njimi. Ta klerikalna pošast nam očita, da učiteljstvo ni duševno zmožno, kakor drugi bolj izobraženi ljudje, da bi imelo svoje samostalno politično prepričanje, ampak da capljamo za liberalci, ki so sedaj na krmilu in imajo vlado v rokah. Na tak način je zmožen pisati le kak klerikalen ignorant!

Učiteljstvo je s svojo zgledno organizacijo že dovolj pokazalo, da je duševno zmožno in tudi jako spretno do sedaj uravnavalo v svojo korist in v korist šole in napredka svoje politično delovanje. Do sedaj se sicer ni z zedinjenimi močmi udeleževalo političnega boja, a upamo, da tudi to ne bo prenagljeno, nepremišljeno in brezuspešno, da bomo s tem pokazali našemu klevetniku, da nismo res taki, kakor on misli v svoji črni in zagrizeni duši. Trditev, da naše plačilne razmere ne dovoljujejo preveč samostojnega nastopa, je na pravem mestu. Ako bi klerikalizem imel svoje homatije samo z liberalizmom ter lepo pustil učiteljstvo in šolo na miru, kakor bi se tudi spodobilo, bi učiteljstvo nikdar ne poseglo v samostojni boj. Neprestana častikraja, laž, obrekovanje in poniževanje učiteljstva in šole — vse to nas je primoralo, da stopamo vsi kot eden na noge z geslom: Vsi za enega, eden za vse!

Učiteljstvo se prav dobro zaveda, da ni poklicano za politično bojevanje, dolžnost tega je marveč nepristransko delovanje v šoli in njeni okolici za ljudski blagor. Ker pa mora vsak človek imeti toliko dohodkov, da ne pogine lakote, je primoran, da se vojskuje do zadnjega zdiha zoper onega, ki mu krade čast, poštenje, dobro ime in krvavo zasluženi kruh. Očitaneje pa, da učiteljstvo caplja za tisto stranko, ki ima slučajno moč in vlado v rokah, in ta stranka je sedaj liberalna stranka, vržemo s studom nazaj obrekovalcu v obraz. Na učiteljskem protestnem shodu smo odločno vsemu svetu povedali v obraz, da se ne uklonimo nobeni sili, naj pride od katerekoli strani. Kaj pomeni to? To pomeni, če bi liberalizem, socijalni demokratizem ali katera druga stranka ravnala z nami in s šolo tako, kakor ravna sedaj klerikalizem, bi se postavili porobu ravnatoko kakor se sedaj postavljamo klerikalizmu. Naš sveti ideal je napredek na šolskem polju v blagor našega naroda, a ker ne moremo živeti ob samem idealu, je s tem združen boj za obstanek, boj za vsakdanji kruh.

Učiteljstvo je od novodobne šolske dobe do danes preživelo dovolj grenkih ur, dovolj izkušenj, je dovolj trpelo,

delalo, videlo in slišalo, s čimer si je ustanovilo svoje trdno prepričanje na šolskem in političnem polju, da je s sigurnostjo stopilo na lastne noge. Ne potrebuje nobenega jerobstva od nikakršne strani. Ono deluje, živi in skrbi v prvi vrsti za svoj idéal. Da se je vse učiteljstvo z nezatno izjemo z gnusom odstranilo od klerikalne stranke, to se ima zahvaliti klerikalizem le samemu sebi in svoji neumni, strastni in nespretni politiki.

Čujmo dalje: »Tisto dičenje s praznimi frazami o 'napredku', 'svobodnem' učiteljstvu, 'svobodni' šoli, 'modernej' vzgoji i. t. d. ima le namen zakriti grozno nagoto. O tem se ne bomo prerekli z g. Ganglom, ker on tega tudi ne taji, ampak ravno s svojim fanatičnim nastopom dokazuje. Ganglov nastop in deloma nastop tistega 'naprednega' učiteljstva, ki so somišljeniki 'Slov. Naroda', nam dokazuje, da Gangl in drugi niso samo prostovoljna pomožna četa liberalcev in vlade, ampak so fanatično fatalistična četa, ki gre na povelje svoje gosposke tudi za vlado in liberalce slepo po kostanj v žerjavico, v ogenj proti ljudstvu, katero učiteljstvo vzdržuje in zaradi katerega je učiteljstvo«.

Torej napredek, svobodno učiteljstvo, svobodna šola, moderna vzgoja — to je samo dičenje, da zakrije grozno nagoto; o tem ne mara govoriti klerikalizem. Radi verjamemo, da ne, ker tega ne razume, pa tudi razumeti neče, ker je temu z dna duše nasproten, kakor smo že dokazali. Klerikalizem ljubi nazadnjaštvo, kimavce in podrepanike, nerazsodno maso, temoto, laž, sovraštvo, licemerstvo in polno bisago; mar je njemu za učiteljske ideale, to ne nese nič, marveč samo škoduje, zato o tem molči kot smrt, ne mara o tem ničesar slišati, ampak to celo pobija z vsemi močmi in pripomočki. — Da bi bilo učiteljstvo fanatična četa, ki gre na povelje za vlado in liberalce slepo po kostanj v žerjavico proti ljudstvu, zanikujemo najodločneje. Povedali smo že, pa povemo še enkrat za vselej, da ne potrebuje učiteljstvo nobenega varuštva. V šoli ni nikjer čuti ne liberalne ne klerikalne politike. Pri vzgoji se mora pobijati vsaka strast, tukaj ni prostora za politikovanje. Ako pa učiteljstvo simpatizuje z liberalizmom in ne s klerikalizmom, je prav prirodno. Liberalna stranka je velika prijateljica šole, učiteljstva in napredka, kar kaže v dejanju in z besedo, medtem ko je klerikalizem v dejanju in besedi šoli, učiteljstvu in napredku do skrajnosti neprijazen in sovražen. Liberalna stranka je večkrat izjavila, da ne zahteva drugega kakor dobrih učiteljev in dobrih uspehov pri pouku; boj s klerikalizmom hoče izbojevati sama brez nas. Za to izjavo ji je učiteljstvo jako hvaležno. Ker je pa učiteljstvo premaloštevilno, se bo moralo naslanjati v bodoče — če bo treba — na eno ali drugo stranko. Na klerikalno stranko ni misliti.

Pri tej priliki prosimo tovariše, ki pišejo v politične liste, naj bodo oprezní, da ne bodo dobri stvari več škodovali kakor koristili. V svojem stanovskem listu smo mnogokrat poudarjali, da ima vlada dovolj denarja za vse druge stvari, samo za šolo nima beliča. Zatorej ni naše glasilo nikoli simpatizovalo z vlado, pa tudi ne bo, ako se razmere izdatno v tem oziru ne izpremenijo. Zavoljo tega odločno odbijamo naskok na učiteljstvo, češ, da gre za vlado slepo po kostanj v žerjavico.

Učiteljstvo vzdržuje dežela — narod, in učiteljstvo žrtvuje zanj vse svoje moči. Narod pa ima tudi velik dobiček, pa bi imel še večjega, ako bi ne vladale pri nas tako žalostne razmere. Narod ima dobiček od šole, narod jo mora vzdrževati, da ne propade ljudstvo v temo nevednosti. »Slovenec«

ve, da je učiteljstvo zaradi ljudstva, a neče vedeti, da mora to ljudstvo tudi učiteljstvo delu primerno plačevati. Tega pa neče vedeti, ker je ljudski omiki nasproten, zato je nasproten tudi povišanju učiteljskih plač.

Konec članka slove: »Naj se gg. učitelji zahvalijo zgoraj, ako ljudstvo ne bo znalo ceniti tako požrtvovalnega dela liberalnih učiteljev, in ondi naj pokažejo tudi opečenine in rane, ki jih bodo brez dvojbe dobili v tem boju. Nam je resnično žal zanje — dasi nam odrekajo trohico srca — zakaj gosposke zgoraj bodo brez vsega sočutja zrlí tiste rane, ki jih učiteljstvo dobi v borbi proti narodu, in si misli: norci, zakaj ste pa tako bedasti! A da jih tudi plačati ne morejo — izimši kakega posameznika, ki jim je najbolj nadlež — je dovolj jasno.«

Tako torej! To pomeni, da se naj zahvalimo vladi, ako nam ne bo hotelo ljudstvo povišati plač, takisto naj pokažemo vladi rane, ki jih gotovo dobimo v tem boju. Opetovano izjavljamo, da ne moremo simpatizirati z vlado, ker si je ta obdržala samo nadzorstvo nad šolo in učiteljstvom, za gmotno stran se pa briga malo ali celo nič. Vlada ima srce in denar za vse, samo za šolstvo in izobrazbo ljudstva ne. Z mnogimi dopisi, ki so jih objavljali v naših političnih listih posamezni učitelji, se v marsičem ne ujema naše glasilo, ki zastopa ves učiteljski stan; tudi z onim dopisom v »Slov. Narodu« se ne ujema, kjer nekdo vladi vihti visoko svojo kadilnico in želi zlesti pod njene perutnice. Vlado sicer cenimo jako visoko, neizmerno višje od klerikalizma, ker vodi vlada kolikortoliko spretno in nepristransko (izvzeta je seveda afera Jakličeva) naše šolstvo. Klerikalizmu je naše stališče v tem oziru jako dobro znano, a on se obeša na vsako bilko, samo da iz trte izvije vzrok blatenja, poniževanja in zasramovanja šole in učiteljstva. Da bi se učiteljstvo zatekalo k vladi, pritoževati se nad klerikalizmom za poraz, ki nas baje gotovo čaka, nam ne prihaja niti na misel. Učiteljstvo se je javno izreklo, da se ne boji nobene sile, naj pride potem od katerekoli strani; tudi vladno varuštvo odklanja z dostojnostjo takisto kot liberalno, ker sami dobro vemo, kaj nam je storiti.

(Dalje.)

Pisarna

za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer.

XI.

Vprašanje: Na naši šoli se je za učence I. in II. razreda iz oddaljenih vasi ustanovila paralelka v vasi, ki je od materinske šole pol ure oddaljena. Deželni šolski svet me je imenoval učiteljem na tej paralelki, ker imam v isti vasi tudi svoje bivališče. Vprašam torej sledeče:

1.) Ali sem dolžan ob četrtkih hoditi brezplačno poučevati na materinsko šolo, ki je pol ure oddaljena od moje paralelke?

2.) Ali se moram brezpogojno pokoriti ukazu nadučitelja, ki mi je naložil 3 ure ponavljalne šole ob četrtkih, a sebi je pridržal samo eno, dasiravno ima on manj učnih ur na teden nego jaz ter moram vrhutega še pol ure daleč dostikrat v najslabšem vremenu hoditi. Poleg tega poučujem vsak dan dva razreda vsakega s 75 učenci. S ponavljalno šolo imam na teden 27 in pol ure, a nadučitelj samo 24.

Z veseljem in brez vsakih obveznosti sem bil pripravljen prevzeti dve učni uri v ponavljalni šoli, a za tretjo se branim, ne iz neprijateljstva do nadučitelja, saj sva oba istega miš-

ljenja in se vedno dobro razumeva, temveč edino le iz razlogov enakopravnosti in pravičnosti. Kaj mi je torej v tem slučaju storiti? Ali morda samo molčati in voljno trpeti?

Radovednež.

Odgovor: 1.) Po Tvojem popisu sodeč, si, dragi Radovednež, nameščen kot učitelj na materinski šoli. Ko se je bila v Tvojem bivališču ustanovila paralelka za oddaljene otroke, Te je deželni šolski svet zato imenoval učiteljem na tej paralelki, ker Ti v tej vasi bivaš. Po mojem mnenju Te je deželni šolski svet na to paralelko le eksponiral, to se pravi Ti si ostal kot učitelj nameščen na materinski šoli, a si odločen opravljati službo na paralelki. Iz tega in pa iz okolnosti, da je paralelka del materinske šole sledi, da se Tvoje službene dolžnosti nanašajo tudi na materinsko šolo in si torej dolžan, če pride na Tebe vrsta, ob četrtkih brezplačno poučevati v ponavljalni šoli v toliki meri, da Tvoje službovanje ne presega na teden 30 učnih ur. Odpri državni šolski zakon z dne 14. maja 1869. in z dne 2. maja 1883.; § 51. tega zakona določa, da se ravna mera učne obveznosti po potrebah šole. Če poučuješ na teden nad 30 ur, se Ti mora ta čezmerni pouk posebej nagraditi, v vsakem drugem slučaju si dolžan na materinski šoli poučevati za ono plačo, ki Ti je v davkariji nakazana.

Tvoje pravno razmerje, t. j. pravice in dolžnosti, dobe drugo lice, če se nahaja v dekretu, s katerim Te je deželni šolski svet imenoval učiteljem na paralelki, določba, da odslej Tvoje službovanje na materinski šoli preneha. Če se moreš izkazati s takim dekretom, nisi dolžan niti ob četrtkih niti v petek niti svetek hoditi poučevati na materinsko šolo in če že hočejo imeti Tvoje sodelovanje, Te morejo nagraditi, škoda, da nisi predložil »Pisarni« točnih predpisov obeh dekretov. Dekreti in §§ so edini pravi tolmači naših pravic in dolžnosti.

§ 3. zakona z dne 28. februarja 1874. o napravi ponavljalnih šol na Kranjskem se glasi:

»V ponavljalnih šolah ima poučevati učitelj, ki je na ljudski šoli v službi. Ako je pri ljudski šoli več učiteljev, takrat določi po zaslišanju krajnega šolskega sveta okrajni šolski svet, kdo naj prevzame to nalogo.«

Če ni že ta zakon s katerim novim zakonom razveljavljen, potem mora Tvoj okrajni šolski svet, a ne nadučitelj določiti, kdo naj prevzame pouk v ponavljalni šoli. V slučaju, če ni ta oblast ničesar odredila, mora začasno nadučitelj poskrbeti in določiti učitelja za ponavljalno šolo; zakaj on je v zmislu § 12. državnega zakona z dne 14. maja 1869. in z dne 2. maja 1883. tudi za to šolo odgovoren. Po analogiji določbe v § 3. zakona z dne 28. februarja 1874. mora tudi on zaslišati krajni šolski svet ter si za svojo naredbo naknadno oskrbeti potrdila okrajnega šolskega sveta.

2. Ukazom nadučiteljevim se moraš v šolskih zadevah pokoriti; zakaj § 26. šolskega in učnega reda z dne 20. avgusta 1870. veleva, da se morajo ostali učitelji šolskemu vodji v uradnih stvareh točno pokoriti. Če pa on kaj nepostavnega ali celo nedopustnega zahteva, ga smeš na to prijazno in tovariško opozoriti, in če še vztraja na svojem nujnem povelju, pokori se mu, saj je v zmislu § 12. državnega zakona z dne 14. maja 1869. in z dne 2. maja 1883. on odgovoren za vso šolo, Ti si pa le v toliko odgovoren, v kolikor to šolske naredbe, osobito šolski in učni red z dne 20. avgusta 1870. vsem učiteljem dolžnosti nalagajo. Ako vobče njegova protizakonita povelja niso nujna in če se sploh tičejo zadev, ki sodijo v mesečno domačo konferenco (glej

§ 38. šol. in učnega reda) spravi to taktim načinom pred »forum« konference, če izpade sklep konference v nepostavnem zmislu, imaš pravico oddati svoj posebni glas ter zahtevati, da se zapisnik predloži okrajnemu šolskemu svetu v odločitev. Sicer se blagovoli v tej posebni zadevi obrniti pismo na okrajnega šolskega nadzornika, ki bo to zadevo kot funkcionar v okrajnem šolskem svetu postavnim potom uredil, a bodi previden v svojem pismenem slogu. Nobena tožba, nobena škodoželjnost itd. temveč čut tovarštva, pravice, dobrohotnosti in zakonitosti naj seva iz njega. O ravnopravnosti pa ne moreš govoriti; zakaj nadučitelj ima več dolžnosti in večjo odgovornost. Iz dolžnosti in odgovornosti izhajajo obenem pravice v rastoči oziroma pojemajoči meri. Pravico pa imaš zahtevati, da se vrši vse v zmislu zakonov in naredb, t. j. v zmislu pravične uprave. Subjektivna pravičnost, t. j. dušni čut, kaj je nam prav in všeč ali kar nam ni prav niti všeč, se mora podrediti praviči zakonov in njihovi pravični upravi, t. j. objektivni praviči. Naš narod se ne bo tako dolgo dokopal do samostojnosti v okviru ustave, dokler ne bodo vsi njegovi kulturni stanovi vzgojeni v tem duhu in napojeni s čutom pravice v narodnostnem in političnem oziru.

3. Iz Tvojega poročila ne uvidim, da bi moral Ti trpeti, obratno, sedaj imaš manj potov. Ker bivaš v vasi pol ure daleč od šole, si moral pred ustanovitvijo paralelk vsak dan to pot po večkrat prehoditi, sedaj jo prehodiš le ob četrtkih. Nadučiteljeva naredba naj Te ne boli, velikoveč Ti bodi ona dokaz, da Te smatra on za vrlo sposobnega in delavnega tovariša, a tudi učencem in ljudstvu se bo moralo kaj takega dozdevati. Vrhutega Ti izprehod morda vendar dobro de. Človek često sam sebe vara. Kar se mu zdi težavno, nevšečno, nemogoče, to mu je često koristno. Tudi z menoj se je večkrat tako godilo, končno sem začel globlje razmišljati o zadevi, glej, izkazala se mi je dobra. Letos Ti, prihodnje leto pride drug na vrsto!

V slučaju, da bolehaš, je Tvoj vzdih trpljenja opravičen. Pojdi k c. kr. okrajnemu zdravniku, vzemi dopust, da se ohraniš našemu poklicu in stanu še dolgo vrsto let!

Doktar Tepka.

Kritikujoči glasovi.

Kje so naše šole? »Soča« je priobčila dne 5. marca t. l. tale članek: Lahi prispejo kmalu do tega, da dobe del svojega vseučilišča, mi, Slovani, njihovi sodeželani, pa se borimo še za ljudsko šolo! In vendar smo vsi podaniki ene in iste države, davkoplačevalci eni kakor drugi, glede krvnega davka mi še posebej prizadeti. Ničeva je trditev, da so naši Lahi kulturni narod, Slovani pa še nezreli v svoji materinščini. Kultura je nekaj splošno človeškega, splošna potreba nas vseh, kakor tudi vsi skladamo h kulturi svoje prispevke ter jo dvigamo in širimo. Taka trditev je le pretveza, da bi se Slovani še naprej odvrčali od potrebnega šolskega pouka ter bi se tako toliko lažje dvigali nad nami. Vse sklicevanje na kulturo laškega naroda je neumestno, zakaj laškemu kmetiču med nami se pozna manj kulture kakor našemu, kar je pa mešane gospode po mestih in trgih, pa sploh nimajo pravice sklicevati se na kulturo. laškega naroda, saj se po njih večini pretaka slovanska kri. In da se je mogel pravi laški narod pospenjati v izobraževanju, za to imajo zasluge tudi Slovani, saj so bili skozi

stoletja straža, ob kateri so se odbijali vsi napadi, namerjeni na zapad . . .

Da nismo zreli, to poudarjajo zlasti glede na višje šole, ali tudi ljudsko šolo nam odrekajo, namreč v materinem jeziku. Otrok, ki pohaja laško šolo, je po njihovem mnenju sposoben za vsako izobrazbo, pa naj bo Lah ali Slovan, ako pohaja pa slovansko šolo, potem mu pa odrekajo tako zmožnost. To delajo pa le za to, ker nas hočejo potom šole potujčiti. To je njihov namen, in le v tak namen se sklicujejo na svojo kulturo. Pa vzemimo ta slučaj: Dva slovanska dečka gresta v šolo, eden v slovansko, drugi v laško, napredujeta, izvršita srednjo šolo, višje študije ter se posvetita vsak svojemu poklicu. Oba sta izobrazena, tisti, ki je pričel s slovansko šolo, kakor oni z laško, le ta razlika je med njima, da je eden ostal zvest sin svojega naroda, drugi pa ubežnik. Kaj se je treba tu komu sklicevati na posebno kulturo? Tista splošna kultura, ki preveva naša učilišča, ju je naredila v izobrazenca! Le delo je bilo deljeno. Uskok je imel na razpolago več učila v laškem jeziku, Slovan pa le malo v svojem. Zategadelj pa moramo vedno in vedno zahtevati, da se nam da šol s poukom v materinščini!

Kakor zahtevajo Lah i zase šole v svojem materinem jeziku ter jih tudi imajo, prav z isto pravico jih moramo tudi mi zahtevati. In zahtevamo jih iznova! Dajte nam šol, potem se pokaže v kratkem, da je primorski Slovan mnogo bolj pristopen kulturi nego pa Lah! —

Naša šolska mizerija nam stopa živo pred oči zlasti sedaj, ko se toliko govori o laškem vseučilišču, katerega pričetek se kmalu postavi na Južnem Tirolskem. Vlada pravi, da pozna naše šolske razmere. Čemu jih pa ne zboljša? Za vsakega nemškega otroka v primorskih deželah je preskrbljeno, da more pohajati ljudsko šolo in srednjo šolo z nemškim učnim jezikom. Lah i imajo, kar hočejo, le nam Slovanom v Primorju se kratki pouk v materinščini na vsi črti.

Niti ljudskih šol ni mogoče dobiti. V Gorici je ljudska mestna šola tam zunaj na periferiji, v Trstu se zmanj trudi dobiti slovensko šolo v mestu, najhujše pa je v Istri, kjer pohaja brez pouka okolo 18.000 otrok. To je strašno! Vlada ve za vse to, pa se ne gane, ker hoče tlačiti Slovana v prilog Lahu in Nemcu. Če bi bilo s šolami tako v kaki divji deželi, bi se ne čudili, ali da je v konstitucionalni državi v Evropi tako, to je pa silno žalostno.

Ali prav v tem se vidi, kako vlada dviga nekatere narode ter kako druge tlači, in vidi se, kako grdo slepljenje je tista enakopravnost, o kateri govorijo, kadar prihajamo na dan s svojimi opravičenimi pritožbami. Enega gor, drugega dol, to je deviza te nesrečne Avstrije. Lahom vseučilišče, Slovanom proč še zadnjo ljudsko šolo! To je enakopravnost!

Boj za šolo mora stati v ospredju naših bojev, in sicer dobro premišljen boj. Zakaj vsi imamo pravico do šole! Ako bi imeli v Primorju svojih šol, kakor jih imajo Lah i, potem bi bilo marsikaj drugače, potem bi bili prvi kulturni element v naših deželah mi, ne pa Lah i, katere se je le umetno dvignilo na površje.

Ne pustimo pa se več imeti za inferioren narod, ne pustimo več, da se nam odreka izobrazba ter se nam potem očita, da nismo zreli, marveč zahtevamo najodločneje — šol! Šol nam dajte! Kultura je namenjena za vse!

Dopisi.

Srbija.

Pridobitev in izguba srbskega učiteljstva. Iz Srbije Vam javljam lepo novost, da je izpremenjen naš zakon o narodnih šolah. Izpremembe so na korist šoli in učiteljstvu. Kar smo tako dolgo pričakovali, česar smo se toliko časa nadejali, smo sedaj ućakali.

Naš novi naućni minister g. Davidović je kot dober poznavalec naših šolskih razmer in kot prijatelj naše narodne šole in našega učiteljstva takoj po prevzetju mesta šefa naše celokupne prosvete sprejel zakonski projekt novega šolskega zakona.

Ta projekt, po katerem bo intenzivneje napredovalo življenje našega narodnega šolstva, s katerim je izboljšán moralni ugled in materialni položaj srbskega učiteljstva, je sprejela naša narodna skupščina z izrazi simpatije do srbskega učiteljstva. Ta novi zakon čaka samo še kraljeve sankcije. To se zgodi kmalu. Kadar se zgodi, Vas o tem obvestim. Takrat Vam pišem tudi kaj več o tej tako važni, pravićni in koristni novosti na polju našega šolskega zakonodajstva, želeč obenem od srca, da se tudi opravićene želje sorodnega slovenskega učiteljstva obistinijo čim prej.

Ta novi zakon je naša pridobitev.

Eden izmed najplodovitejših naših delavcev na šolskem polju, odlićen šolnik in pisatelj, do skrajnosti natanćen v vsem svojem delovanju, eden izmed najmarkantnejših osebnosti v vrstah srbskega učiteljstva, Djoka Ivković, učitelj v Belemgradu, predsednik glavnega odbora našega »Ućiteljskega udruženja«, častni član te naše »Zaveze«, poslanec naše narodne skupščine itd., je umrl dne 13. marca (st. kal.) in bil pokopan v Belemgradu na državne stroške.

Pokojni Ivković je bil naša simpatija, in njegova smrt je naša težka izguba.

Slovenskim kolegam po vseh krajih lepe slovenske zemlje pošilja najlepše želje in srćne pozdrave kolega iz Srbije.

M. V. P.

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Gg. članom „Vdovskega učit. društva“ naznanjamo, da je prvi rok za vplaćevanje letnine potekel. Kdor ne vpošlje letnine do konca meseca aprila, se z njim ravna, kakor bi bil izstopil (§ 10. društvenih pravil).

Blagajnik.

Izredni občni zbor „Ućiteljskega društva za postojnski šolski okraj“ se vrši v četrtek dne 5. maja t. l. ob pol 11. uri dopoldne v šolskem poslopju v Postojni v naslednjim dnevnim redom: 1. Nagovor predsednikov; 2. volitev treh članov v odbor namesto iz šolskega okraja odišlih članov; 3. poročilo pripravljalnega odbora o dotedanjih pripravah za sprejem skupščinarjev o priliki glavne skupščine »Zaveze« v Postojni; 4. volitev delegatov in 5. samostalni nasveti.

K prav obilni vdeležbi vabi vljudno odbor.

Obćni zbor „Društva učiteljev in šolskih prijateljev okraja logaškega“ se vrši v četrtek, dne 21. aprila 1904, ob pol 11. uri dopoldne v šoli na Uncu. Vzporod: 1. nagovor predsednika; 2. poročilo tajnika; 3. poročilo blagajnika; 4. poročilo računskih pregledovalcev; 5. volitev delegatov za glavno skupščino »Zaveze«; 6. volitev predsednika in odbora; 7. volitev računskih pregledovalcev; 8. doloćitev letnega prispevka; 9. »Obrtno-nadaljevalne šole«. Poroća nadućitelj v Cerknici g. A. Šest; 10. predlogi. Po zboro-

vanju skupni obed pri g. Belletu in po obedu ob lepem vremenu izlet v Skocijan. K obilni udeležbi vljudno vabi odbor.

Književnost in umetnost.

„Zvonček“. Št. 4. Leto V. List s podobami za mladino. Vsebina: 1. Velikonočne pesmi. Borisov. 2. Ob setvi. Fran Žgur. Pesem. 3. Večer. Sorin. Pesem. 4. Velik petek in Velika sobota. Ivo Trošt. Velikonočna črtica. 5. Bogati ljudje. Leon Poljak. Pesem s podobo. 6. Iz zime v pomlad. Ivo Blažič. Opis. 7. V novo življenje. F. Palnák. Povest. 8. Umirajoči Kristus. Podoba v barvotisku. 9. Upanje. E. Gangl. Povest s pododo. 10. Rusi in Japonci. Lad. Ogorek. Poučni spis z zemljevidom. 11. Sen. Modest. Pesem. 12. Vstajenje. Andrej Rapè. Bajka. 13. Zjutraj. Andrej Rapè. Pesem. 14. Pouk in zabava. Besedna naloga. J. A. E. — Šmrt v ameriški puščavi. — Solstvo na Japonskem. — Japonsko časopisje. — Japonski cesar. — Sedem korejskih čudežev. — V Sibirijol — Rešitev.

„Knjižnica za mladino“. Nedavno tega sem se obrnil do založnika te knjižnice, gosp. Andr. Gabrščka v Gorico, v neki osebni zadevi in samo mimogrede tudi nekaj omenil o sušici, ki jo provzroča imenovanemu podjetju — naša lastna brezbriznost. Naj tu omenim samo posamezne odlomke poslednjih dveh pisem, ki mi jih je poslal založnik iz Gorice: »... Vi se pritožujete. Imate prav, ali več pritožbe imam jaz. Le pomislite! Z vsem trudom nismo mogli dobiti 400 naročnikov — med temi jih je bilo nad 200 na Goriškem, kar je pa delo mojega osebnega vpliva. Cela Vaša Kranjska jih ni zmogla 60 (šestdeset), tako da v es dohodek iz Kranjske ne zadošča za honorar — urednika. Zategadelj, vidite, je najbolje, ako ne udarjate preveč po založniku, ki si je prizadel na vse mogoče načine, da bi ustvaril podjetje, ki bi lahko veliko koristilo narodu, poleg tega pa pošteno plačevalo sodelavce. — Investicija v »Knjiž. za mlad.« ni majhna, kar me je dovolj težko prizadelo... »Svoj vpliv sem porabil, da sem tu doma dobil 600 K za nakup knjižic (z rabatom 33 $\frac{1}{3}$ %), ki smo jih razdelili otrokom v mešanih krajih. Iz cele Kranjske nisem prejel niti krone v ta namen. Na vse okrožnice ni nihče kupil v ta namen niti iztisa. — Ker se je deficit znižal na kakih 1800 K, sem sklenil zopet poizkusiti. Razposlali smo okrožnice, ali doslej baš iz Kranjske ni nikakega odziva. — Kaj naj reče založnik ob toliki brezbriznosti?«

In iz drugega lista: Prejel sem odgovor na moje zadnje pismo, ki mi je vsaj deloma v zadoščenje. Priznavate mizerijo, ki me ovira v napredovanju... Da, rečem Vam, da najžalostnejše izkušnje imam s »Knjiž. za mlad.«, dasi bi moralo iti naravnost briljantno, ako bi se učiteljstvo le nekoliko pobrigalo ter storilo svojo dolžnost. Nihče bi ne žrtvoval iz svojega žepa niti bora, marveč so tu krajni šolski sveti, in ako ti ne, pa občinska starejšinstva, in ako tudi ta ne, pa dobrotniki mladine, ki bi gotovo zložili tiste tri kronice na leto, ako bi le potrkal pri njih učitelj. Ako bi bila vsa Slovenija le približno tako zastopana kakor je naša Goriška, tedaj bi imela »Zveza« od samih štirih snopičev na leto do 1000 K dohodka. Zakaj torej Goriška stori v toliki meri svojo dolžnost? — Razposlali smo okrožnice, priobčili pozive v »Tovarišu« in »Zvončku«, ali iz Goriške imamo zagotovljenih nad 200 naročnikov, dočim iz ostale Slovenije vsega vkup ne 20. Ali ni res, da mora založnik imeti veselje do takega dela? — — — Vprašajte svoje kolege po obližju, ali so se kaj potrudili, ali so naročili, zakaj ako bi Kranjska dala le 300 naročnikov, tedaj bi bili bolj na konju. Ako pa niti toliko ne da, da bi bil plačan urednik, tedaj je res mizerija, ki jo je treba z združenimi močmi prenesti. Toda jaz završujem danes ta-le stavek: torej je res mizerija, ki jo je treba z združenimi močmi ugonobiti. Zakaj?

1. »Knjižnica za mladino« je eminentno učiteljsko podjetje. Pisatelji so po ogromni večini sami učitelji, založnik je bivši učitelj, urednik učitelj in učiteljska »Zveza« bi dobivala od podjetja lep dobiček, ako bi se njeni člani (učit. društva) potrudili vsaj na Kranjskem toliko, da bi bila na-

ročena najmanj vsaka šola. Zares pristna kranjska komoditeta je, ako nima šolski voditelj toliko razsodnosti, da bi predlagal ali sam uvrstil tiste bore 3 krone v letni šolski proračun za »Knjiž. za mlad.« Ako mu tudi krajni šolski svet odkloni to postavko, ima pravico vložiti svoj veto in predlagati c. kr. okr. šol. svetu, da le ta uvrsti znesek v proračun. Dobrega berila ni nikdar preveč, in c. kr. okr. šol. sveti na Kranjskem naravnost zahtevajo vsakoletni znesek za pomnožitev šolarske knjižnice. Ni treba drugega kot dobre volje.

2. »Knjižnica za mladino« se ozdravi od navidezno nezdravljive sušice samo s tem, ako se spomni vsak učitelj na Kranjskem, da je njegova stanovska dolžnost, podpirati stanovsko podjetje, ki ga zakladajo z izdelki svojega duha in uma njegovi tovariši. Ali smo še tako daleč v dobi združništva, da bomo poiskali vsak zase pesem na korist lastnemu žepu ali osebni ambiciji? Živimo v stoletju socialnega preobrata, kjer izginja moč posameznika pred vsemogočno močjo volje ljudskih mas in skupnih interesov. Ali nas ni lani vsaj za trenotek združila na velikonočnem shodu višja sila, da se ubranimo neizprosne bede? Vsakdo ni pisatelj; vsakdo ne utegne in marsikdo ne zna pisati za mladino. Ti pa, tovariš, ki imaš dar, voljo in sposobnost, sedi in piši. A vsi tovariši lahko s tem podpirajo tvoj trud, da vsaj širijo in razpečavajo tvoje spise. Saj smo videli, da to ni posebna težava, a brez stroškov.

3. Znane so mi različne tajnosti izza kulis raznih podjetij z mladinskimi spisi. Znana mi je suša, ki vlada v mnogih uredništvih, prava plitvost duševnih proizvodov. Ali kdo naj piše in priobčuje izvrstne stvari, ako se ne razpečavajo?

Zato ugonobimo z združenimi močmi to mizerijo, in vse bo bolje.

V Tomišlju pri Ljubljani, na Veliko soboto 1904.

Ivo Trošt.

Jos. Kostanjevec: Iz knjige življenja. II. Oceno priobčimo pozneje.

„Omladina“. Glasilo narodno-radikalnega dijaštva. Pod tem naslovom je začel izhajati v Ljubljani nov dijaški list. Izhaja po enkrat na mesec in stane za vse leto 4 K.

Čitanka za občne ljudske šole. (Konec.) — Zaimek kateri je večinoma napačno rabljen. Str. 14.: ... imenovali otroka, kateremu so žrtvovali... — namesto pravilnega: otroka, ki so mu žrtvovali... Str. 35.: ... so morali čutiti, če so katerega zasačili... namesto pravilnega: ... če so koga zasačili... Str. 41.: Če je kateri otrok mrvil kruh... namesto pravilnega: Če je kdo izmed otrok... Str. 83.: ... slanino, katero so pripeljali... namesto pravilnega: ... slanino, ki so jo pripeljali... itd., itd. — Glede zaimka kateri, -a, -o omenjamo, da ga imenuje Janežič-Sket (slovnica str. 65.) med vprašalnimi in oziralnimi zaimki, vendar je kateri zgolj vprašalni zaimek. Ravnati se moramo po Levčevem Pravopisu str. 138.

Omeniti je izmed obilice vsaj še to-le:

Slovinci pravimo: Mesto stoji, ne pa: Mesto leži = die Stadt liegt (str. 82., str. 88.) Pravilnejše je, če ne sklanjamo samostalnika polje v množini (str. 182., 207.) — Pravimo: sneži, ne: sneg gre (str. 186.) — Doslej smo sklanjali: sever — severa — severu, ne pa: sever — severja — severju (str. 83.) Ne: ... malo cerkev (ista stran), ampak: majhno cerkev. — O ljudeh govorimo, da umirajo, ne pa, da poginjajo (str. 213., 222.) — Ne: K najlepšim ulicam spadajo Gosposke ulice (str. 83.), temveč: K najlepšim ulicam sodijo (ali: K najlepšim ulicam štejem) Gosposke ulice. — Ne: Tovariša sta ga hitro sledila (str. 23.) (pes sledi zajcu, pes zasleduje zajca!), temveč: Tovariša sta bila hitro za njim. — Ne: ... kako se vladajo... (str. 32.), temveč: ... kako se vedejo... Ne: uljudno (ista stran), ampak: vljudno. — Sadonosnik (str. 85.) je nerodna skovanka, pravimo: sadni vrt. — Moleti — molim je tranzitivni glagol; torej ne: ... ki krog in krog nas nemo molé proti nebu... (str. 87.), ampak, stavek se mora glasiti z objektom: ... ki kroginkrog nas nemo mole vrhove proti nebu... Ne: Kako

je krompir k nam prišel (str. 163.), temveč: Kako je prišel k nam krompir — ali čisto slovenski: Kako smo dobili krompir.

Nekatere perijode so učencem, okorne, ki jim je namenjena knjiga, težko ali morda tudi docela neumljive. Za zgled samo nekatere:

Str. 85.: Na vrhovih stoje mnogoštevilni, lični dvorci med temnozelenimi vinogradi; ob potih nasajene ravne brajde dovršujejo mično sliko, čez katero gleda začarano oko na eno stran krasni venec štajerskega gorovja, na drugo pa ogerske in hrvaške ravnine... Ali na str. 88.: Iz različnih dežel prihajajo, v različnih jezikih sliši njih molitve in petje, vsi stanovi so zastopani, bogataši in ubožci, mladi in stari — (tu je izpuščen subjekt: ljudje) — vsi prihite, da bi tukaj izlili svoje reve in nadloge ter zadobili tolažbo in pomoč pred prestolom milosti polne Matere marijnoceljske...

Ali na str. 103.: Med jerbasi stojé v loncih majhni, cvetoči pomarančevci, na katerih obenem visi včasih zrela pomaranča, in zraven njih leži marsikateri južni sadež, ki ga niti ne poznaš... Ali dalje na isti strani: Malomarnega tresenja ne vidiš tam nikjer, ampak vsak kos, ki ne pade sam na tla, se z roko vzame z drevesa...

To je pristna nemščina v okorni slovenski obleki! Taka hrana vendar ni za ljudsko šolo!

V knjigo je zašlo tudi nekoliko absolutno slabega blaga, ki ne more zaradi skrajno slabe oblike, lesene, naravnost diletantovske dikcije niti oblažiti okusa niti zbuditi zmisla do lepote in ki ne more zaradi usiljivega moralizovanja in pridigarskega tona niti najmanj vplivati na otrokovo srce. N. pr. str. 3. »Čista vest«, str. 7. »Najlepša imena«, str. 71. »Solnce vse ve«, str. 160. »Kupčija spomladi.«

Nekatere pesmi so popravljene, a tudi tu ne opazamo konsekvence. N. pr. Str. 1.: v prvi kitici v tretji vrstici ni opuščaja, str. 4.: v 3. kitici v prvi vrstici nadomešča opuščaj samoglasnik *e* in v isti vrstici stoji namesto *vpeha* *upeha*, na str. 15.: v 4. kitici namesto *vslisala* *uslišala* — in tako je srečno razrušena — pravilna mera. — V Gregorčičevi pesmi »Siromak« (str. 27.) je popravljena 3. kitica, pa samo ena vrstica: Kdo z mano izpregovori (in to zaradi izpregovori, sicer beremo v knjigi: skuša (str. 9. itd.), kar pa smo že omenili zadnjič!) V 3. vrstici v isti kitici pa beremo že zopet: Kedo, kedo razveseli... — Milosti ni našel tudi Aškerc. V baladi »Atila in slovenska kraljica« (str. 205.) je popravljena 3. kitica (4. vrstica), 8. kitica (4. vrstica), zadnja kitica (2. vrstica), vrhutega ima Aškerc v 5. kitici pravilno: drhal, v čitanki pa stoji napak: druhal, Aškerc ima v 9. kitici pravilno: skrivišče, v čitanki stoji napak: skrovišče. — »Avstrija moja« (str. 122.) bi morala biti popravljena (glej Josin-Gangl »Tretje berilo« str. 181.), ker to pesem tudi pojo, a je po takšnem besedilu ne morejo peti. Omenjamo, da ta pesem ni Kersnikova, kakor stoji v čitanki, temveč Končanova.

Nekateri sestavki so vzeti iz »Vrtca«. To nam pove čitanka. Molči pa čitanka, kadar bi morala govoriti, kaj je vzela iz »Zvončka«. Zakaj — ne vemo!

»Obzor« (str. 73.) je natančno posnet po Josinovem-Ganglovm »Drugem berilu« (str. 134.) opis Ljubljane, (str. 79.) je vzet iz Josinovega-Ganglovega »Tretjega berila« (str. 130.). Zakaj — vemo! Sploh je zemljepisni oddelek sestavljen natančno po načelih zadnje imenovanega berila, samo da pogrešamo v čitanki skupni pregled Avstrije (prebivalstvo, gorovje, vodovje, kronovine); ničesar tudi ne čujemo o Evropi, takisto ne o naši ljubi materi zemlji. To so nedostatki. Tudi ne vemo, zakaj je zemljepisje ločeno od zgodovine: med njimi tiči kot zagozda prirodnoznanstvo. Pa to je malenkost.

Iskreno nam je žal, da ne moremo priporočiti te čitanke. Morda se zaradi tega hudo zamerimo, a slovesno izjavljamo, da smo ocenili knjigo zgolj po nje vrednosti brez vsakega drugega najmanjšega namena in ozira. Težko nam je, da teptajo tako brez pardona lepoto slovenske govornice takrat, ko nam pišejo knjigo, ki se naj iz nje napije učeča se mladina ljubezni in spoštovanja do materine besede, da jo bo vedno gojila in branila z ognjem in mečem in globoko vdanostjo!

Zahtevamo odločno in neizprosno, da mora naš jezik čist in nepopačen, kakršen je iznikel iz narodove misli in starih korenin, v naše učilnice! Neslovenski slovenščini branimo z mečem pot vanje!

Tej čitanki je treba pred vsem temeljite korekture in naposled je treba odpraviti iz nje obilico tiskovnih pogreškov.

Vse obsodbe je vredna tudi pretirano visoka cena! Medtem, ko prodaja n. pr. privatni založnik Josinovo-Ganglovo »Tretje berilo«, ki ima lep tisk in fin papir, po 90 h, hoče cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig za knjigo s slabim tiskom in slabim papirjem 1 K 30 h, kakor da hoče obogateti na račun ubogih Slovencev! Ti naj bodo pametni in naj ne pošiljajo svojega denarja na Dunaj, ki je pokazal tudi tu, kako nas — ljubi!

Liga + 1.

Vestnik.

Učiteljski konvikt. Ivan Šemerl, učitelj v Lescah, 10 K kot ustanovnino za leto 1904.

Osebnosti. Imenovani so: Fran Verbič za Jesenice; Marija Marolt, kot voditeljica šentjakobske dekliške šole; Gizela Ekel za Novo mesto; J. Bregar za Šiško in Amalija Prevec za Koroško Belo. — Upokojen je nadučitelj Jernej Črne v Šmartnem pri Litiji.

Za Potrebnirov spomenik. G. Ivan Malnarič, nadučitelj v Sv. Križu, je nabral za nagrobni spomenik pokoj. L. Potrebinu sledeče doneske. Ivan Malnarič, nadučitelj, 5 K; Franja Trtnik, učiteljica v Sv. Križu, 3 K; Kozma Pavlič župnik v Sv. Križu, 2 K; Josip Kodrič, trgovec v Sv. Križu, 2 K; Neimenovani v Sv. Križu 2 K; Josip Polanc, učitelj v Buseči vasi, 1 K; Samsa iz Zagreba 1 K; Milčević iz Zagreba, 1 K; Ivan Vahčić, trgovec iz Cerkelj, 1 K; Alojz Marinček iz Cerkelj 60 h; Šetinc iz Brežic 2 K. V Kostanjevici, v prejšnjem službenem kraju Potrebinovem, je nabral sledeče doneske: Olga Kobau, učiteljica, 2 K; Minka Gašperin, učiteljica, 1 K; Otmar Sever, c. in kr. nadporočnik v p., 2 K; I. Čerov, c. kr. cest. nadzornik, 2 K; Antonija Bučar, gostilničarka, 2 K; Josipina Roth 2 K; družina Rabuze 3 K; Marica Saitz, c. kr. poštarica, 2 K; Ivan Grlovič, ob. tajnik, 1 K; Alojz Gatsch, trgovec, 4 K; Ivan Globočnik, veleposestnik in župan, 5 K; Angela Stravs, gostilničarka, 1 K; Karel Čerin, kaplan, 2 K; Damijan Pavlič, župnik, 2 K; Jernej Škrjanc 1 K; Jakob Ercigoj 2 K; Leopold Bučar, strojar, 2 K; Marija Kuntarič, gostilničarka, 3 K; Jože Stanič, 1 K; Ivan Gliha 1 K; Ivan Kuhelj 1 K; Jože Božič 1 K; Gabriel Lučarič 1 K; dr. Josip Wurner, zdravnik, 2 K; družina Uršič 1 K; Marija Mramor 1 K; Achtschin, c. kr. davkar, 1 K; Lappain, c. kr. davčni pristav, 1 K; Jankovič Franc, c. kr. davčni sluga, 2 K; Kržičnik Franc št. 66. 1 K; Kržičnik Ivan št. 86. 1 K; Mate Hafner, c. kr. notar, 10 K; Fran Petrovčič, pom. uradnik, 1 K; I. Žindra, c. kr. oficial, 1 K; Karel Koroschitz, c. kr. oficial, 1 K; Albert Levičnik, c. kr. sod. prist., 4 K; Franc Kržičnik, gostilničar, 2 K; Pavčič Anton, nadučitelj, 2 K; Franc Grajland, učitelj, 2 K; Josipina Kalin, učiteljica, 2 K; Anton Dvoraček, c. kr. stražmester, 2 K; Edmund Doležalek, c. kr. sod. svetnik, 2 K; Fran Bele 1 K; Franc Rüh 1 K; Franc Košak 1 K; Jurij Spiller 1 K; Jera Recelj 1 K; Edmund Bohinec, nadučitelj v Cerkljah, 5 K. Skupno 113 K 60 h.

Šolske vesti s Koroškega. Razpisano je mesto učitelja v Hodišah do dne 16. aprila. — Prestavljen je učitelj Janez Glančnik iz Šmarjete pri Velikovcu v Trbiž. — Iz šolske službe je stopila učiteljica Ella Tavčar v Hodišah. — Na šoli v Železni Kaplji ne ustanove četrtega učiteljskega mesta, kakor so zahtevali. Hočejo pa razdeliti šolski okraj in ustanoviti nove šole na Beli, Obirskem in morda tudi na Reberci. — Novo šolo nameravajo napraviti tudi na Tolstem Vrhu, kjer je že dolgo potrebna, in zasilno šolo na Koprivni. — Na šoli na Radišah smejo prvence sprejemati o Veliki noči.

Judeževi groši na Koroškem. Nemški »šulferajn« je dovolil sledeče podpore: Otroškemu vrtcu v Železni Kaplji, šoli v Ukvah za šolarje, šoli v Malem Šentvidu za vodovod, šoli v Gorjah za knjige. — »Südmark« je dala šoli v Zweikirchenu 45 K, v Rublandu 50 K, nekemu posestniku posojilo 600 K in novo ustanovljeni nemčurski posojilnici v Rožeku posojilo 300 K. To kaže kak namen ima ta novo-ustanovljena posojilnica! — Koroško je za Slovence izgubljeno.

Nečuvveno. »Gorenjec« je pred kratkim razkril nekaj nečuvvenega. Tam čitamo: »Šolski otroci iz mošenjske fare vedo povedati, da jim je fajmošter v šoli priporočal, da naj, kadar jih bodo starši poslali kako reč kupit v prodajalno, vselej sebi pridrže nekaj vinarjev in kupijo za toliko manj dotičnega blaga. Tako prisleparjeni in staršem ukradeni denar pa naj potem prineso v farovško hranilnico. Ta famozni božji namestnik, ki tako lepo uči kmetsko mladino, je bil že kaznovan zaradi pretepanja otrok v šoli in je tudi že znan zaradi drugih nedostojnosti; vendar pa imajo gotovi gospodje v Ljubljani še vedno veliko dopadanje na njim, ker je tako skrben za farovško bisago, ki pri njih, kakor je videti, odtehta tudi poštenje in vse druge človeške čednosti in kreposti.

Na c. kr. izobraževališču za učiteljice v Gorici se prično preizkušnje in sicer: a) zrelosti 9. maja t. l. ob 8. uri zjutraj; b) za usposobljenje v ženskih ročnih delih istega dne ob 3. uri popoldne; c) usposobljenja za ljudske in meščanske šole dne 16. istega meseca ob 8. uri zjutraj in d) za vrtnarice početkom meseca junija. Prošnje se predlože ravnateljstvu navednega izobraževališča, oz. dotične izpraševalne komisije, in sicer za preizkušnje pod a), b), in c), najkasneje do 15. aprila t. l. in za one pod d) do 15. maja t. l.

Na ženskem učiteljišču v Gorici je razpisano mesto definitivnega glavnega učitelja za nemščino in slovenščino. Prošnje je nasloviti na ministrstvo za bogočastje in nauk in predložiti do 30. aprila predpisanim službenim potom predsedništvu c. kr. deželnega šolskega sveta za Gorico in Gradško v Trstu.

Jugoslovanski dijaški kongres. Iz Belega grada poročajo, da prirede dijaki beligradske visoke šole shod vseh jugoslovanskih vseučilišnih dijakov, in sicer v Belem gradu. Za prvega maja je baje povabljen v Beli grad dijaštvo hrvaško, bolgarsko in slovensko.

Josip Gorup vitez Slavinski, znani slovenski mecen je praznoval dne 6. t. m. svojo sedemdesetletnico.

Na Voloskem je že od leta 1897. boj za hrvaško ljudsko šolo. Tam je nad 80 hrvaških za šolo godnih otrok. Pač pa obstoji za 30 tjakaj priseljenih italijanskih otrok italijanska ljudska šola z dvema učnima osebama. L. 1901. je odločila c. kr. vlada, da se ima na Voloskem osnovati tudi hrvaška ljudska šola. Ali Italijani istrski — pravični! — so rekurirali proti temu na Dunaj. Te dni pa je došel od tam — kakor javlja voloski »Narodni list« — odlok, da se na Voloskem mora odpreti hrvaška šola! Zaradi tega odpade baje na italijanski šoli ena učna oseba.

Stoletnica dveh cesarstev. Dne 18. maja t. l. bo sto let, kar je bilo proglašeno prvo francosko cesarstvo. Dne 18. maja 1804. je namreč proglasil francoski senat dotedanega konzula, Napoleona Bonaparte, dednim cesarjem z naslovom: »Napoleon I., po milosti božji in po konstitucijah republike cesar Francozov.« Ta proglas senatov je potem potrdilo obče glasovanje francoskih volilcev s 3,572.329 glasov večine. Slovesno kronanje novega cesarja se je vršilo v Parizu v stolnici Notre Dame 2. decembra 1804. Tedanji papež Pij VII. je prišel nalašč za to slovesnost v Pariz ter je mazilil Napoleona, na kar je isti najprvo sam sebi in potem svoji soprogi Josipini položil na glavo cesarsko krono. To prvo francosko cesarstvo je trajalo do leta 1814., oziroma 1815. Kakor znano, je bil od leta 1809. do 1813. tudi večji del slovenskih dežel, ki jih je Napoleon združil v ilirsko kraljevstvo, pod francoskim cesarstvom.

Dne 11. avgusta 1804. se je pa proglasil dednim cesarjem avstrijskim Franc I., ki je bil obenem od leta

1792. naprej tudi nemški cesar pod imenom Franc II. Ta zadnji naslov je pa odložil dne 6. avgusta 1806., potem ko je takozvano rimsko nemško cesarstvo popolnoma razpadlo zaradi ustanovitve renške zveze pod protektoratom francoskega cesarja Napoleona I. Franc II. je bil torej zadnji cesar rimsko-nemškega cesarstva, ki ga je ustanovil Karel Veliki in pozneje obnovil Oton I. Habsburžani so nosili ta naslov nepretrgoma (s kratkim prestankom) od leta 1438. do 1806.

Najstarejša gimnazija. Gimnazija »Karolinum« v Osnabrücku obhaja od dne 27. do 29. septembra t. l. 1100 letnico svojega obstoja. Gimnazijo je ustanovil Karel Veliki.

Šolstvo na Japonskem je od leta 1871. jako napredovalo. Šolski obisk je obvezen, vendar se pri tem ne postopa posebno strogo. Otroci se od 6. do 10. leta poučujejo v elementarnih šolah ter obiskujejo potem štiri leta višjo elementarno šolo, v kateri poučujejo tudi naravoslovje, angleško, poljedelstvo in trgovino. Vse elementarne šole vzdržujejo občine. Razen tega je na Japonskem jako mnogo zasebnih šol. Dekliških šol primanjkuje. Srednje šole so gimnazije in tehnične šole. Od leta 1894 obstoji vseučilišče v Tokiu, ki ima 150 učiteljev, 6 fakultet in 1400 učencev. Nemški, francoski in angleški učitelji uče v svojih jezikih. V medicinski fakulteti so predštudije, poučna metoda in učna sredstva nemška. Knjižnice so v raznih mestih, največja z 295.000 zvezki je v Tokiu.

Papeži in izobrazba. Papež Inocencij IV. je javno povedal, koliko izobrazbe in spoznanja smejo imeti dohovniki, koliko navadni verniki. Za vernike — pravi papež — zadostuje, da vedo, da je Bog, ki plačuje vse dobro in kaznuje vse slabo, v ostalem pa morajo vse verovati, kar določi rimska cerkev za resnično, ne da bi si ogledali (implicite). Čudno pa je, da po tej papeževi izjavi tudi duhovščini, ki ni bogata, ni treba več vedeti kot vernikom, razen da se s hostijo deli telo Kristusa. Škofje pa morajo več vedeti, ker bodo pred Bogom dajali račun od podrejenih duhovnikov. Zato morajo tudi razumeti člene apostolske vere. Da bi verniki ne premišljevali in ne prodirali v verke resnice, je določil papež Aleksander IV. v kanonskem pravu, ako se verniki javno ali le zaupno razgovarjajo o verskih rečeh, se izobčijo za eno leto iz rimske cerkve ter lahko pridejo celo pred inkvizicijo. Ali je potem čudno, da so ljudje ostali stalni v verski gorečnosti?

Analfabeti pri Rusinih v Galiciji. Rusinski list »Dilo« piše, da je med Rusini v Galiciji dvakrat toliko analfabetov kakor med Poljaki, trikrat toliko kakor med Slovenci, enajstkrat toliko kakor med Nemci in devetnajstkrat toliko kakor med Cehi. Iz tega je pač dovolj razvidno, kako zanemarjeno mora biti med Rusini v Galiciji ljudsko šolstvo, in ni dvoma, da so na tem premnogo krivi Poljaki, ki imajo deželno upravo v svojih rokah, a se za Rusine skoro nič ne brigajo. Tako ravnanje ni le nečloveško, ampak tudi slovansko ni.

Korist čebel za kmetijstvo. Naš rojak, inžener Ferdinand Lupša, je priobčil v »Carinthiji« sledeče zanimivo izračunavanje: Panj šteje poletni povprečno 18.000 čebel. Okolo 75 čebel izleti vsako minuto iz panja. Od 7. zjutraj do 6. zvečer računamo tedaj 49.500 izletov. Vsaka čebela obiše med svojim izletom do 45 cvetov. Ako računamo na leto 100 lepih dni, dobimo 222.750.000 cvetov, ki jih čebele enega panja obišejo v enem letu. Ako oplemenijo le deseti del obiskanih cvetov, je še vedno 22.275.000 oplemenjenih cvetov. Računimo vrednost oplemenjenih 100 cvetov le en vinar, se ima kmetijstvo še vedno samo enemu panju zahvaliti za 222.75 K na leto.

Uradni razpisi učiteljskih služb.

Št. 301.

Kranjsko.

C. kr. mestni šolski svet v Ljubljani razpisuje službo stalnega učitelja na II. mestni deški ljudski šoli, na kateri se z začetkom šolskega leta 1904/5 otvori VIII. razred.

Prošnje je predlagati predpisanim potom najkasneje do 28. aprila t. l.

Prosilci z meščanskimi izpiti imajo prednost.

C. kr. mestni šolski svet v Ljubljani, dne 28. marca 1904.

Št. 347.

Goriško.

V tolminskem šolskem okraju razpisujejo se sledeče službe:

- 1.) stalnega učitelja v Bovcu;
- 2.) stalnega nadučitelja-voditelja oz. zač. učitelja-voditelja v Dreženci;
- 3.) stalnega učitelja-voditelja na Kamnem-Volarjih;
- 4.) stalnega učitelja-voditelja na Logeh-Robidišču;
- 5.) stalnega oz. zač. učitelja-voditelja na Ponikvah;
- 6.) stalnega oz. zač. učitelja-voditelja v Soči;
- 7.) stalnega učitelja-voditelja na Vrsnem;
- 8.) stalnega oz. zač. učitelja-voditelja Sela-Ruti;
- 9.) stalnega učitelja-voditelja na Št. Viški gori;

oziroma sedaj sicer popolnoma mesta v okraju, ki bi se pa spraznila z novim imenovanjem.

Prošnje naj se pošlje predpisanim potom c. kr. okrajnemu šolskemu svetu v Tolminu tekom šestih tednov od dneva razpisa naprej.

Prosilci iz drugih okrajev priložijo naj prošnji še zdravniško zpričevalo.

S službami pod točkami 3 4 in 8 zvezano je potovanje, katero se nagradi z letnim zneskom 240 K.

C. kr. okrajni šolski svet v Tolminu, dne 26. marca 1904.

Pripravniki tečaj v Idriji.

Spisal prof. Makso Pirnat.

(Dalje.)

§ 15. Razen tega imajo pripravniki v prvem tečaju vsak dan po dve uri prisostvovati pouku v posameznih razredih glavne šole, v drugem tečaju pa naj se praktično vežbajo pod vodstvom učiteljev v poučevanju (nastopi.)

Učne knjige.

Katekizem, spisal Anton Lesar, 1861.

Katechismus für die III. Klasse.

Leitfaden von Leonhard.

Schönheit der katholischen Kirche von Rippel, herausgegeben von Himioben in Mainz.

Der Geist des katholischen Kultus von Terklau.

Biblische Geschichte von dr. Schuster.

Methodenbuch oder Anleitung zur zweckmässigen Führung des Lehramtes für Lehrer in Trivial- und Hauptschulen. — Kostet ungebunden 30 Kr. Conv. M. geb. in ledernen Rücken 38 Kr. Conv. M. Wien, im Verlage der k. k. Schulbücher-Verschleiss-Administration bey St. Anna in der Johannis-Gasse. —1845.*)

Abecednik.**)

Berilo.***)

Vodnikova mala slovnica.

Das erste Sprach- und Lesebuch mit dem den Gebrauch desselben anweisenden Hilfsbuche von Vernaleken.

Deutsche Sprachlehre für die III. Klasse.

Deutsche Sprachlehre für die IV. Klasse.

Sprachlehre von Wurst (für die Lehre vom zusammengesetzten und zusammengezogenen Satze.)

Die Unterklasse. Eine Anleitung zur Behandlung des ersten Unterrichtes auf Grundlage der Fibel. Von Franz Hermann. Gebunden in Leinwandrücken 19 Kr.

Anleitung zu schriftlichen Aufsätzen.

Praktična slovensko-nemška gramatika.

Methodik des Kopfrechnens.

Methodik des Zifferrechnens in angemessener Verbindung mit dem Kopfrechnen. Für Lehrer und Lehramts-

*) Poleg te knjige se je rabilo več pomožnih knjig, n. pr. »Das Heft von Rudmasch«.

**) Najbrže Močnik-Praprotnikov.

***) Morda »Malo berilo za prvošolce«, prirejeno po Slomškovem berilu.

kandidaten. — Kostet gebunden in Leinwandrücken 37 Neukreuzer. Wien. Im k. k. Schulbücher-Verlag. 1859.

Übungsbuch beim Rechnungsunterrichte für die III. und IV. Klasse der Volksschulen.

Navod iz glave poštevati.*)

K zaznamku teh knjig, ki so se rabile na pripravniki tečaju, se mora pripomniti, da mnogim manjka natančnejših naslovov. Ti naslovi se niso dodali zategadelj, ker jih pisatelj tega članka ni mogel dobiti, dasi je pregledal ne malo zbirko starih šolskih knjig, ki se hranijo v knjižnici c. kr. rudniške ljudske šole.

Kronika.

1852/53.

Šolsko leto se je začelo 20. oktobra leta 1852.

Da se je pa sploh mogel otvoriti pripravniki tečaj, je bilo treba že preje najeti primerno sobo za učilnico ter nabaviti najpotrebnejšo opravilo in učila. Ministrstvo za uk in bogočastje je torej že z odlokom z dne 25. julija leta 1852., št. 6892 za upravo in za nabavo učil dovolilo enkrat za vselej znesek 264 gld. 30 kr.**); za poravnanje tekočih stroškov pa je določilo letni znesek 100 gld., in sicer: za nagrado učitelju godbe 50 gld., za najemščino učilnice 30 gld. in za kurjavo iste 20 gld. Zadnje imenovanih 100 gld. se je plačevalo iz normalno-šolskega zaklada. V istem odloku, s katerim so se nakazale pravkar omenjene svote za pripravniki tečaj v Idriji, opozarja ministrstvo na najvišjo odredbo iz leta 1851., katera ukazuje, da se mora kar najbolj varčno postopati z državnim in javnim denarjem; gledati se mora torej na to, da se nakazana letna dotacija ne bo prekoračila; učiteljem glavne šole se pa ima naznaniti, da so dolžni na osnovanem tečaju brezplačno poučevati.

V naglici se je nakupila oprava, preskrbela so se najpotrebnejša učila in za učilnico pripravniki tečaja se je najela soba v prvem nadstropju nove, pred par leti sezidane hiše, ležeče blizu cerkve in šole. V pritličju se je nahajala prodajalnica, sicer pa v hiši ni nihče stanoval, torej se tudi pouk ni prav nič motil. Soba je bila dovolj visoka, prostorna in svetla; odgovarjala je popolnoma svojemu namenu. Lastnik se je tudi zavezal, da bo za zgoraj označeno najemščino sobo čistil in jo dal vsako leto prebeliti. Ta hiša, v kateri je imel pripravniki tečaj svojo učilnico, je danes last g. okrožnega zdravnika Ivana Šuntarja.

Verskih vaj so se pripravniki udeleževali obenem z učenci glavne šole, kakor je to določeval učni načrt.

V tem šolskem letu ni imel noben pripravniki ustanove. Pač pa je ravnatelj Karol Legat v svojem letnem poročilu o šolskem letu 1852/53 višji šolski oblasti toplo položil na srce, naj bi se ustanovilo nekaj štipendij za pripravnike v Idriji; ravnatelj pravi na dotičnem mestu, da je v Idriji mnogo nadarjenih in za učiteljski stan kakor ustvarjenih mladencev, kateri delajo sedaj pri rudniku za dnevno plačo 8—12 kr., kateri bi pa takoj vstopili v pripravniki tečaj, ako bi se jim naklonile ustanove. Kakor bomo pozneje videli, ni bilo to Legatovo priporočilo brezuspešno.

Šolsko leto se je končalo dne 21. julija l. 1853. Pri sklepnih izkušnjah je predsedoval tedanji šolski nadzornik dr. Frančišek Močnik, kakor tudi naslednja leta. Nadzornik

*) Ta knjiga se je začela rabiti v šolskem letu 1855/56.

**) Za ta znesek se je nakupila tale oprava in se preskrbela tale učila: 1 miza za 3 gld., 3 stoli za 4'30 gld., 4 klopi za 20 gld., 2 deski za 7 gld., 1 glasovir za 180 gld., 1 majhne orglje (Positiv) za 30 gld., muzikalije 20 gld. Skupaj 264 gld. 30 kr.

Močnik je imel navado, da je vsako leto koncem izkušnje prav iskreno nagovoril pripravnike. Polagal jim je na srce važnost in svetost njih poklica kot učiteljev in ljudskih izobraževalcev; vzpodbujal jih je k neumorni delavnosti, k resnično krepostnemu življenju, in izrekel upanje, da bodo iz zavoda izšli prav dobri učitelji. To upanje se je tudi v polni meri izpolnilo, kakor nam priča pridejani imenik precejšnjega števila učiteljev, ki so se izobraževali na nekdanji idrijski pripravnici.

Člani učiteljskega zbora so bili to leto: Karol Legat, ravnatelj, obenem tudi vodja in veroučitelj na glavni šoli; Jožef Martinak; Jožef Eržen; Jožef Šerek; Mihael Putre, vsi učitelji na glavni šoli, in Anton Krašner, učitelj godbe.

1853/54.

Šolsko leto se je začelo 20. oktobra leta 1853.

Za idrijske pripravnike sta bili dovoljeni dve štipendiji po 50 gld., podeljeni sta bili pripravnikoma Antonu Sedeju in Ivanu Seljaku.

Ravnatelj je nasvetoval, naj bi se rajši ustanovilo več ustanov, a v manjših zneskih.

To leto so se prvič nakazale nagrade za učitelje pripravniškega tečaja in sicer je dobil ravnatelj 100 gld., ostali trije učitelji pa skupaj 100 gld. Rečene nagrade so dobivali ravnatelj in učitelji potem vsako leto.

Šolsko leto se je končalo 26. julija leta 1854. Izkušnje so se vršile 25. in 26. julija. Red pri izkušnjah je bil to leto kakor tudi naslednja nastopen: prvi dan dopoldne se je vršila pismena izkušnja, popoldne so se izpraševali pripravniki iz petja in orgljanja; drugi dan so prišli na vrsto drugi predmeti.

Iz učiteljskega zbora se je ločil Mihael Putre, ki je bil prestavljen kot učitelj III. razreda na zgledno glavno šolo v Ljubljano; drugi učitelji so ostali na svojih mestih.

1854/55

Šolsko leto se je začelo 19. oktobra leta 1854.

Za idrijske pripravnike je bilo dovoljenih pet ustanov po 30 gld.; dobili so jih pripravniki: Frančišek Čerin, Jožef Gnezda, Leopold Krapš, Anton Ozimek in Frančišek Sedej.

Šolsko leto se je končalo 2. avgusta l. 1855; izkušnje so se vršile 1. in 2. avgusta.

Učiteljsko osebje je ostalo neizpremenjeno.

1855/56.

Šolsko leto se je začelo 22. oktobra leta 1855.

Za idrijske pripravnike je bilo dovoljenih šest ustanov, in sicer dve po 40 gld., ostale štiri pa po 30 gld. Ustanovi po 40 gld. sta dobila: Frančišek Kenda in Frančišek Mazek; ustanove po 30 gld. pa so dobili Frančišek Čuk, Frančišek Muhič, Anton Slivnik in Ivan Treven.

Šolsko leto se je končalo 6. avgusta leta 1856; izpiti so se vršili dne 5. in 6. avgusta.

Učiteljsko osebje je ostalo neizpremenjeno.

1856/57.

Šolsko leto se je začelo 24. oktobra leta 1856.

Za idrijske pripravnike so bile dovoljene štiri ustanove po 30 gld.; dobili so jih: Frančišek Govekar, Jernej Hribar, Ivan Podgornik in Ivan Uršič.

Šolsko leto se je končalo 5. avgusta leta 1857; izpiti so se vršili dne 4. in 5. avgusta; nadzornik Močnik je pripravnikom nasvetoval nekatere knjige, katere naj zasebno proučavajo.

Učiteljsko osebje je ostalo neizpremenjeno.

1857/58.

Šolsko leto se je začelo 23. oktobra leta 1857.

Za idrijske pripravnike so bile dovoljene štiri ustanove po 30 gld.; dobili so jih: Frančišek Kogej, Ivan Lomšek, Martin Potočnik in Frančišek Sever.

Ravnatelj je prosil, da se mu dovoli stalna nagrada 100 gld., a bila mu je odbita.

Šolsko leto se je končalo 4. avgusta leta 1858.; izpiti so se vršili 3. in 4. avgusta.

Učiteljsko osebje je ostalo neizpremenjeno.

1858/59.

Šolsko leto se je začelo 3. oktobra leta 1858.

Za idrijske pripravnike so bile zopet dovoljene štiri ustanove po 30 gld.; dobili so jih: Peter Fleišman, Ivan Jelovšek, Ivan Požnel in Andrej Velikajne.

Višja šolska oblast naznanja, da so stalno in začasno nastavljeni učitelji prosti vojaščine.

Šolsko leto se je končalo 4. avgusta l. 1859., izpiti so se vršili 3. in 4. avgusta; bili so jako strogi, ker se je zmanjšalo pomanjkanje učiteljev.

Iz učiteljskega zbora se je ločil ravnatelj Karel Legat, ki je še pred začetkom šolskega leta 1858/59 odšel v Ljubljano kot ravnatelj tamkajšnje glavne šole. Ravnateljske posle je vodil torej od početka šolskega leta pa do 25. marca 1859 Primož Ribnikar, Lichtenthurnov beneficijant v Idriji; ta je tudi namesto Legata poučeval na pripravniškem tečaju didaktiko, metodiko in verouk. Dne 25. marca leta 1859 pa je prevzel ravnateljstvo novoimenovani ravnatelj in veroučitelj Frančišek Lesjak, ki je bil prej veroučitelj in ravnatelj glavne šole v Vipavi. Drugih izprememb ni bilo v učiteljskem zboru.

1859/60.

Šolsko leto se je začelo 20. oktobra leta 1859.

Ker je ministerstvo ukazalo, da se mora pri sprejemu v pripravniški tečaj strogo postopati, se je to šolsko leto sprejelo v tečaj le 9 pripravnikov.

Za idrijske pripravnike so bile to leto dovoljene samo tri ustanove po 30 gld.; dobili so jih: Ivan Per, Ivan Škrbinc in Frančišek Uršič.

Šolsko leto se je končalo 2. avgusta 1860; pri izkušnjah, ki so se vršile 1. in 2. avgusta, je zadnjikrat predsedoval dr. Frančišek Močnik.

Učiteljsko osebje je ostalo neizpremenjeno.

Spominjajte se
„Zavezinega“
rezervnega fonda!

„Učiteljski Tovariš“ izhaja 1., 10. in 20. dne vsakega meseca ter stoji vse leto 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spisi naj se blagovolijo pošiljati samo pod naslovom: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino pa prejema gosp. Frančišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Oznanila in poslanice se računajo za stran 30 K, pol strani 16 K, 1/3 strani 10 K, 1/4 strani 8 K, 1/8 strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljenje po dogovoru. Priloge poleg poštne 6 K.